

OMUL

cu trei inimi,

—
ȘI ALTE

*basme cu
tâlc.*

BASME ROMÂNEȘTI REPOVESTITE
DE RĂZVAN NĂSTASE

Cuprins

Sarea în bucate / 5
Omul cu trei minți / 17
Fata de împărat și pescarul / 24
Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte / 32
Babele și moșnegii scăpați de la moarte / 44
Norocul și mintea / 56
Fata moșului cea cuminte / 66
Baba nesățioasă / 75
Omul de omenie nu pierde / 82
Bine e omul la casa lui! / 92
Împărăteasa înțeleaptă / 101
Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă / 108
Cei trei tâlhari / 117

Sarea in
bucate

A fost odată un împărat care avea trei fete. Rămânând văduv, toată dragostea lui se îndrepta asupra lor. Acestea, mărindu-se și văzând cât de greu se străduia părintele lor să le crească frumos, să le învețe și să le păzească de orice răutăți, încercau și ele din toate puterile să-l facă să-și uite mâhnirea.

Într-una dintre zile, împăratul o întrebă din senin pe fata cea mai mare:

— Fata mea, cum mă iubești tu pe mine?

— Cum să te iubesc, tată? Te iubesc ca mierea, răspunse ea, după ce se gândi ce lucru poate fi mai dulce pe lume.

— Să trăiești, fata mea! Să-mi dea Dumnezeu zile să am parte de tine.

Apoi o întrebă pe fata cea mijlocie:

— Dar tu cum mă iubești, fata mea?

— Ca zahărul, tată.

— Să-ți dea Dumnezeu numai bine, fata mea! Să mă bucur de tine!

Fetele acestea erau lingușitoare și știau să-și laude iubirea mai mult decât o aveau.

Împăratul se bucură când auzi de la fetele lui cele mai mari cât îl iubesc. El credea că altfel de iubire nu poate să fie decât cea dulce ca mierea ori ca zahărul. Uitându-se și la mezină, care sta mai deoparte și se rușina, o întrebă și pe ea:

— Cum mă iubești tu, fata mea?

— Ca sarea în bucate, tată! răspuse ea cu chipul senin, zâmbind cu dragoste firească.

Ea se rușina, biata, văzând că tată-său o băgase și pe ea în seamă. Când auziră surorile ei răspunsul, pufniră în râs și-și întoarseră fețele de la cea mică. Iar tatăl lor se încruntă și, supărat, zise:

— Ia vino încoace, să ne înțelegem la cuvinte! N-ai auzit tu pe surorile tale cele mai mari cu ce fel de dragoste mă iubesc? Cum de nu te-ai luat după

ele să-mi spui câtă dragoste dulce ai și tu către tatăl tău? Să dispari din ochii mei!

Când auzi fata cea mică a împăratului supărarea tatălui său și necazul care se abătuse pe capul ei, intră în pământ de mâhnire, dar își luă inima-n dinți și zise:

— Să mă ierți, tată, că eu n-am vrut să te supăr! Eu am crezut că dragostea mea este nu mai presus decât a surorilor mele, dar nici mai prejos decât mierea și zahărul...

— Mai ai și obraz să vorbești de surorile tale? Să te duci de la mine, fată nerușinată ce ești! mai zise împăratul și o lăsă plângând.

Dacă văzu așa, fata cea mică își puse speranța în Dumnezeu și se hotărî să plece unde mila Domnului o va fi ducând. Își luă din casa părintească un rând de haine vechi și porni din sat în sat, până la curtea unui alt împărat, unde se așeză la poartă.

Cea care păzea poarta și care se numea chelăreasă o văzu și o întrebă ce vrea; ea răspunse că este o fată săracă și fără părinți, și ar vrea să fie servitoare, dacă s-ar găsi vreun loc și pentru ea. Tocmai atunci plecase ajutoarea chelăresei și ar fi vrut să angajeze alta, așa că o luă în slujba ei.

Fata de împărat nu ceru nicio plată, ci doar să slujească o bucată de vreme, și dacă slujba ei va fi fost vrednică de bani, să-i dea atât cât va face. Chelăreasa se bucură văzând-o că răspunde așa de cuminte și o luă să-i fie ajutoare, îi spuse ce avea de făcut și îi dădu o legătură de chei din mai multe câte avea. Fata era cuminte și deșteaptă. Ea începu să deretice prin cămară și prin dulapurile de la care avea chei și să pună fiecare lucrușor la locul lui.

Fiindcă se pricepea la frământat, la fiertul dulcețurilor și la alte bunătăți, în grija ei au fost lăsate cămărilor curții. Nimeni nu avea nimic împotriva, căci fata împărțea cinstit fiecăruia cele convenite, nu stătea de vorbă prea mult cu alți slujitori, iar când găsea ceva timp liber, citea câte-o carte.

Vestea despre vrednicia și cuminenția ajutoarei de chelăreasă ajunse și la urechile împărătesei. Ea dori s-o vadă, iar fata de împărat știu să se arate și să vorbească din inimă curată, fără prefăcătorie. Împărăteasa o îndrăgi, căci bănuia că ajutoarea de chelăreasă nu putea să fie de neam prost, fiindcă se cunoaște de departe soiul cel bun.

Și astfel, împărăteasa o luă pe fată, ajutoarea chelăresei, pe lângă ea.

Unde se ducea împărăteasa, mergea și ea. Când se puneă împărăteasa la lucru, lucra și ea. Apoi, lucrul ce ieșea din mâna ei era de mare preț. Din toate, cuvintele înțelepte ce ieșeau din gura ei plăcură împărătesei mai mult decât orice. Ce să mai lungim vorba? Ajunsesse să fie nedespărțită de împărăteasă. O iubea împărăteasa ca pe copilul ei, încât se mira și împăratul de atâta drag al împărătesei pentru această fată.

Împăratul avea un singur fecior, care le era drag ca soarele de pe cer. Însă mergând împăratul la un război, îl luă și pe fiul său cu el, să se deprindă cu lupta, dar băiatul căzu rănit.

Să fi văzut plâns pe împărăteasă... Nu mai știa ce să-i facă să-l vindece mai curând. Stătea la căpătâiul său zi și noapte. Iară dacă o ajunse oboseala de nu mai putea sta în picioare, împărăteasa o puse pe fata ei de încredere să-l îngrijească, și apoi, când una, când alta, erau nelipsite de lângă patul rănitului.

Cuvintele blânde și înțelepte ale fetei, mângâierile ei dulci și neprefăcute, bunătatea ei treziră în inima bolnavului un sentiment pe care nu-l mai cunoscuse până atunci; fiul de împărat ajunse să țină la ea ca la o soră, căci parcă-i alina durerile când pune ea mâna pe rănile lui.

Într-o după-amiază, după ce se făcuse mai bine, îi zise mamei lui:

— Știi ce, mamă, aș dori să mă însor.

— Bine, măicuță, bine. Mai bine de tânăr, decât să intri în valurile lumii. Am să-ți caut o fată bună de împărat, și de neam, și de treabă.

— Am găsit-o, mamă!

— Și cine este? O știi și eu?

— Să nu te superi, mamă, dacă ți-oi spune! Mie mi-a rămas inima la fata dumitale din casă. O iubesc, mamă, ca pe sufletul meu. Din câte fete de împărați și de domni am văzut, niciuna nu mi-a plăcut ca ea.

Se împotrivi împărăteasa un pic, dar nu a fost cu putință să întoarcă dorința fiului ei.

Dacă văzu că altfel nu se poate și că fata dorită de fiul ei este cuminte, blândă, cu bună judecată și, mai presus de toate, este cinstită și vrednică, se învoiră și ea, și împăratul.

Îi logodiră deci împăratul și împărăteasa pe fiul lor cu fata din casă a împărătesei și hotărâră și nunta. Când începură să facă invitațiile la nuntă, logodnica fiului de împărat se rugă ca la nuntă să fie poftit și împăratul cutare, tatăl ei adică; se feri de-a spune cuiva că este fata lui.

Socrii primiră să-i facă voia și poftiră la nuntă și pe acel împărat. În ziua cununiiilor veniră toți musafirii. Începu veselia și ținu toată ziua, ca la împărați. Seara, se întinse o masă din cele împărătești, cu fel de fel de mâncăruri, de băuturi, de plăcinte și de alte bunătăți.

Mireasa le poruncise bucătarilor ce mâncare să gătească. Ea însă găti cu mâna ei, deoparte, toate acele feluri numai pentru un musafir. Apoi, porunci unei slugi credincioase să ducă bucatele gătite de ea împăratului chemat după dorința ei. Sluga cea credincioasă făcu întocmai precum i se poruncise. După ce se așezară toți cei poftiți la masă, începură a mânca și a se veseli. Împăratul, tatăl miresei, mânca și nu prea. De când venise, se tot uita la mireasă și parcă-i zicea inima ceva, dar nu-i venea să-și creadă ochilor. El își recunoscuse copila, dar nepricepând cum ajunsese să se mărite după un fecior de împărat, nu îndrăzni să zică nimănui nimic.

Și, văzând cu câtă poftă mâncau mesenii, ar fi voit și el să mănânce și să se vesească; dar după ce gustă o dată sau de două ori din bucate, se opri. Sluga care îi aducea bucatele le ridica întregi, neatinse. Se mira acest împărat cum de toți mesenii mănâncă cu poftă niște bucate care pentru dânsul n-aveau niciun gust.

Se încumetă și-l întrebă pe vecinul din dreapta. Acesta îi răspunse că astfel de bucate bune n-a mâncat niciodată. Gustă și împăratul din farfuria vecinului și văzu că bucatele aceluia sunt bune. Asemenea făcu el și cu vecinul din stânga. Îi lăsa gura apă după bucatele bune ale vecinilor. Îi era foame și ar fi vrut să mănânce și el, dară cine se putea atinge de bucatele care i se aduceau lui?

Răbdă ce răbdă; de rușine, lua el câteodată și din bucatele ce i se aduceau, ca să nu se facă de râs, dar atât. În cele din urmă, nu se mai putu opri, ci, ridicându-se, zise cu glas tare:

— Bine, împărate, m-ai chemat la nunta fiului tău ca să-ți bați joc de mine?

— Vai de mine, Măria Ta! Cum se poate să-ți treacă prin gând una ca asta? După cum vede toată adunarea, te cinstesc și pe dumneata ca pe toți ceilalți împărați.

— Ba să mă ierți, împărate, bucatele tuturor mesenilor sunt bune de mâncat, numai ale mele nu.

Se făcu foc de supărare împăratul socru și porunci ca numaidecât să vină bucătarii să recunoască tot ceea ce au făcut, iar vinovații să fie omorâți.

Știți ce era?

Mireasa gătise toate bucatele pentru tată-său fără sare, doar cu miere și zahăr. Chiar solnița de dinaintea lui era plină cu zahăr pisat și degeaba lua bietul împărat cu cuțitul din ce credea el că este sare și punea în bucate, căci acestea se făceau și mai dulci.

Atunci se ridică mireasa și-i zise împăratului socru:

— Eu am gătit bucatele pentru împăratul ce s-a supărat și iată pentru ce am făcut-o. Acest împărat este tatăl meu. Eram trei surori în casa părintească. Tata ne-a întrebat într-o zi cum îl iubim noi. Surorile mele mai mari i-au răspuns că îl iubesc ca mierea ori ca zahărul. Eu i-am zis că-l iubesc ca sarea în bucate. Așa am crezut, că nu se poate mai multă iubire decât aceasta. Tata s-a supărat pe mine și m-a gonit de acasă. Dumnezeu nu m-a lăsat să mor și, prin muncă, cinste și hărnicie, am ajuns unde mă vedeți. Acum am vrut să dovedesc tatei că fără miere și fără zahăr poate omul să trăiască, dar fără sare nu, de-aia i-am gătit bucatele fără sare. Judecați luminățile voastre, cu minte împărătească, cine a avut dreptate.

Toți mesenii găsiră că pe nedrept a fost fata gonită din casa părintească. Atunci tatăl fetei mărturisi că n-a știut să-și prețuiască fata și îi ceru iertare. Fata, și ea, îi sărută mâna și își ceru și dânsa iertare dacă fapta ei l-a supărat.

Apoi se puseră pe o veselie și pe o petrecere de se duse vestea în lume, după care au trăit fericiți și în bună înțelegere până la adânci bătrâneți.

*Repovestire după un basm cules
de Petre Ispirescu*

Omne en trei
spinti.

A fost odată un om tare nevoiaș, care își câștiga cele trebuincioase cu multă greutate. Pe lângă toată sărăcia lui, nici de pe urma căsătoriei n-avea, bietul, vreun urmaș și nu avea de așteptat de la nimeni nicio mângâiere și niciun ajutor la bătrânețe. Nu știa, sărmanul, ce să facă și cum să-și îmbunătățească soarta măcar un pic. E drept că mai avea bietul încă trei sute de lei, dar și trei sute de găuri de astupat prin casă, și n-avea nicio nădejde să poată câștiga măcar vreun bănuț de altundeva. Sta, sărmanul, așa supărat și tot cugeta, ce să înceapă și ce să mai dreagă? Apoi se hotărî să-și ia lumea-n cap și să se ducă încotro o vedea cu ochii, socotind că poate tot va da peste vreun mijloc prin care să poată ajunge la o stare mai bună. Cum s-a gândit, așa a și făcut.

Dar când era să se pornească, parcă tot simțea o apăsare la inimă. Lui, sărmanul, îi părea rău să-și părăsească soția și să se ducă în lume după câștig, chiar dacă ea nu-l bucurase cu vreun copil! Cu toată părerea sa de rău, tot era hotărât să plece numaidecât; însă cugetând că poate de azi înainte nu o va mai vedea, voi să mai doarmă încă o noapte cu soția acasă și apoi să porceadă la drum. Așa a și făcut. A doua zi, foarte de dimineață, își luă, plângând, rămas-bun de la nevasta sa și, punând și cele trei sute de lei în buzunar, plecă în lume.

Umblând așa mult timp, iată că sosi într-un oraș mare, unde era zi de târg. Aici auzi, bietul, printre altele, pe un om strigând în gura mare:

— Cine cumpără o minte, cine cumpără o minte?!

„Ce să fie aceasta?“ se gândi el și merse la dânsul de-l întrebă:

— Ce fel de minte ai dumneata de vândut?

— Eu, neică, răspunse cel întreat, am de vândut mintea îngăduinței. Adică atunci când vei ajunge la o mare sau la un râu învolburat și vei avea de trecut pe acolo, să nu mergi până ce nu vei vedea trecând pe altul înaintea ta, și numai dacă va ajunge acela bine pe malul celălalt, să treci și tu după dânsul, iar de va păți ceva, ori de s-ar îneca, tu atunci să mai aștepti până ce va mai scădea apa!

— Bună minte ai! zise sârmanul. Cât ceri pe ea?

— O sută de lei, răspunse vânzătorul.

Omul scoase banii și-i dădu o sută de lei din cele trei, apoi călători mai departe prin lume cu mintea aceea. Merse el cât merse și iată că intră într-o cetate mare tocmai când era târgul în toi și auzi și acolo un om strigând cât putea:

— Cine vrea să cumpere o minte, cine vrea să cumpere o minte, să vină la mine!

Bietul călător se duse la negustorul acela și-l întrebă:

— Dragul meu, ce fel de minte ai de vândut?

— Mintea înțelepciunii, bădișorule! răspunse vânzătorul. Adică, dacă te-ar întreba cineva despre el însuși să-i spui cum este, tu să-l tot lauzi, iar defectele și neajunsurile lui să nu i le spui drept în față. Să vorbești despre el ca și cum ar fi cel dintâi!

— Bună-i și această minte, zise săracul. Ce poștești în schimb?

— O sută de lei.

Săracul o cumpără și pe-aceea, după care plecă mai departe prin lume. După multă vreme, ajunse iarăși într-o cetate mare și frumoasă, unde iarăși era zi de târg. Plimbându-se prin cetate încolo și-ncoace, iată că aude pe un om strigând:

— Am o minte de vândut, cine vrea s-o cumpere, să vină la mine!

— Ce fel de minte ai adus de vândut? întrebă călătorul nostru.

— Minte răbdării! răspunse omul. Adică, la mânie, s-o lași pe a doua zi și să nu te răzbuni deloc!

— Foarte bună minte! zise călătorul. Cât poștești pentru ea?

— O sută de lei.

Călătorul o cumpără și pe-aceea și merse mai departe în treaba sa, fără bani, dar cu trei minți! În pribegia sa, iată că sosește la un râu mare și învolutat, căci plouase mult, și vru să-l treacă. Atunci mintea cea dintâi îl lumină îndată și-l opri, făcându-l să aștepte până ce avea să treacă altul cu bine înaintea sa. Deci, poposind acolo o zi, două, iată că veni un neguțator călare pe un cal de soi pe care avea saci cu galbeni și de care atârnav puști strălucitoare. Călărețul îi spuse:

— Bun popasul?

— Mulțumesc dumitale!

— Dar de ce șezi aici și nu treci apa?

— Mă odihnesc și eu, că vin foarte de departe.

— Rămâi sănătos! îi zise neguțatorul și se băgă în apă să treacă.

Nu merse mult prin apă și se scufundă până-ntr-atâta, că abia se mai zărea capul lui și al calului. Mai veniră niște valuri peste ei și se scufundară de tot, încât nu se mai zărea nimic, doar puțin botul calului. După o vreme se văzu cum iese calul la mal, dincoace, dar fără stăpân, căci acela se înecase.

Drumețul nostru îi ieși înainte calului, îl prinse de frâu, luă de pe el puștile și sacii cu galbeni. Apoi își zise în sinea lui: „Iată ce poate mintea îngăduinței... Dacă m-aș fi băgat și eu să trec apa, mă prăpădeam cu totul!“

A doua zi, văzu el iarăși doi oameni umblând pe lângă mal să treacă și, aflând vadul, trecură cu bine, căci și apa mai scăzuse cu mult față de cum era cu o zi în urmă. Cum văzu drumețul nostru aceasta, îndată puse șaua pe cal, urcă sacii și puștile la locul lor, încălecă și trecu și el bine apa după ceilalți, și-și ținu drumul mai departe printr-o pustietate unde nu se afla nimic, doar nisip. Mergând o zi,

două, iată că i se făcu foame mare și sete. Ce era de făcut? „Aice mi-e sfârșitul! Măcar că am o mulțime de bani, tot oi muri cu ei în mâini!“ se gândi el.

Găsi după mult timp un ochi de pământ verde, ca un ostrov, singur în pustiu, unde află pășune pentru cal și umbră de ajuns, că erau vreo câțiva pomi, dar nu și apă ori mâncare!

Pe acest ochi de pământ verde se afla o fântână adâncă, dar nimeni nu era în stare să scoată apă din ea. De se băga cineva înăuntru, nu mai ieșea afară. Niște neguțători, care ajunseseră acolo mai înainte cu cămile, ducând cu ei bani mulți și marfă scumpă, știau de fântâna aceea, dar și de nenorocirea celui care intra după apă. Văzându-l ei pe drumețul nostru, se duseră la el și îi spuseră de fântână, rugându-l să intre în ea după apă în schimbul unui pumn de galbeni. Drumețul se împotrivi la început, dar, pentru că nici el nu mai putea de sete, le zise:

— Dacă îmi dați fiecare câte un pumn de galbeni, m-oi băga să scot apă!

Neguțătorii se învoiră bucuroși. Bietul drumeț, neștiind de pacostea celor ce intră în puț, coborî pe niște trepte, care erau scobite în fântână până pe fundul ei. Acolo află apa încuiată și încercă s-o descopere și să scoată apă. Dar ce minune! Iată că se deschise o ușă dintr-o margine și ieși un duh negru, urât și înspăimântător, cât numai din pricina privirii lui ai fi picat jos de frică și nu te-ai mai fi sculat! Cum îl zări duhul pe omul acela vrând să scoată apă, îi zise:

